

ISSN: 2651-2742
2024- Cilt: 7 Sayı: 2
Sayfa: 161-171.

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 17.07.2024

Kabul Tarihi: 06.12.2024

Derleme Makalesi (Review Article)

TURİZM, KÜLTÜR TURİZMİ, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ÇOCUK Tourism, Cultural Tourism, Sustainability and Children

Ferdağ YILDIRIM*

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Emine DİMEZ

Sivas Numune Hastanesi

ÖZ

Turizm günümüz dünyasında ekonomik büyümenin ve kültürel alışverişin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Turizmin hızlı büyümesi beraberinde kültür turizmi ve kültürel sürdürülebilirlik konularını da gündeme getirmektedir. Kültür turizmi günümüzde hem turistler hem de yerel toplumlar için önemli bir ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşim alanı haline gelmiştir. Kültürel turizm, yalnızca mekan ve anıtların ziyareti değil, ziyaret edilen alandaki yaşam tarzının öğrenilmesidir. Kültürel turizmin, diğer turizm türlerinden en önemli farkı öğrenme temelli olmasıdır. Ancak kültür turizminin sürdürülebilirliği, çevresel ve kültürel kaynakların korunması, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılması açısından önemli zorluklar içermektedir. Kültür turizmi ve sürdürülebilirlik ilişkisini, sürdürülebilir turizm ve kültür turizminin ekonomik ve sosyal etkileri ve kültürel mirasın korunması gibi zorluklarla birlikte düşünmek gerekmektedir. Kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesinde kritik unsurlardan birisi çocuklardır. Çocuklara yönelik kültür turizmi etkinlikleri ve programları çocukların kültürel farkındalığını ve çocukların kültürel mirası koruma ve tanıtmaya süreçlerindeki anlayış ve katkılarını sürdürülebilirlik açısından önemli kılmaktadır. Çocukların kültürel değerlere duyarlılığının artırılması ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması için yerel ve evrensel anlayışta stratejilerin artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Kültür turizmi, Sürdürülebilirlik, Çocuk

* Sorumlu Yazar: fyildirim@cumhuriyet.edu.tr

Önerilen Atıf: Yıldırım F. Dimez E. ve (2024). Turizm, Kültür Turizmi, Sürdürülebilirlik ve Çocuk, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 7(2), 161-171.

ABSTRACT

Tourism is recognised as an important element of economic growth and cultural exchange in today's world. The rapid growth of tourism also brings cultural tourism and cultural sustainability issues to the agenda. Cultural tourism has become an important economic, social and cultural interaction area for both tourists and local communities. Cultural tourism is not only the visit of places and monuments, but also the learning of the lifestyle in the visited area. The most important difference of cultural tourism from other types of tourism is that it is learning-based. However, the sustainability of cultural tourism involves significant challenges in terms of protecting environmental and cultural resources and transferring them to future generations. The relationship between cultural tourism and sustainability should be considered together with sustainable tourism, the economic and social impacts of cultural tourism and the protection of cultural heritage. One of the critical elements in the protection of cultural heritage and the development of sustainable tourism practices is children. Cultural tourism activities and programmes for children make children's cultural awareness and their understanding and contribution to the processes of protecting and promoting cultural heritage important for sustainability. In order to increase children's sensitivity to cultural values and to transfer cultural heritage to future generations, it is necessary to increase strategies in local and universal understanding.

Keywords: Tourism, Cultural tourism, Sustainability, Children

1.Giriş

Turizm kavramı birçok faaliyet türlerini içermesi açısından çok yönlüdür. Türk Dil Kurumuturizmi “dinlenmek, eğlenmek, görmek, tanımak gibi amaçlarla yapılan gezi” veya “bir ülkeye veya bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik yapılan çalışmaların tümü” olarak tanımlamaktadır (TDK).

Turizm, her yaştaki insanı etkileyebilen, davranışlar üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olan bir olgudur. İnsanların belirli süreler ile buldukları yerden ayrılarak farklı destinasyonlara gerçekleştirdikleri seyahatler ve bu sırada yaşadıkları deneyimlere göre şekillenebilmektedir. Yaşadıkları deneyimlerden en çok etkilenen gruplardan biri çocuklardır. Küçük yaşlardaki gezi deneyimleri çocukların zihinlerinde farklı şekillerde yer edinerek, turizme karşı farklı algılar geliştirmelerini sağlayabilmektedir (Şahin ve Akova, 2023). Bu anlayışa paralel turizm işletmelerinin hizmet alanlarında çocukları dikkate alma anlayışları “çocuk dostu” turizm işletmelerini dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızla yaygınlaştırmıştır (Sel ve İtik, 2020). Çocukların gereksinimlerini ve isteklerini ön plana alarak, çocuk haklarını gözeterek faaliyetler sürdüren anlayış çocuk dostu turizm anlayışıdır. Çocuk dostu turizm; çocukların çıkarlarını gözeterek çocukların yararına uygulamaların olduğu düzenlemelerin tamamını içermektedir (Civelek ve Civelek, 2023). Günümüzde turizm araştırmalarında oldukça sık ele alınan “çocuk” konusu “çocuk dostu turizm” (Ahıpaşaoğlu, 2018; Gün, Tosun ve Aslan, 2018; Gürbey, 2019; Kesgin ve Ross, 2018; Taner, 2019; Zajadacz, Piotrowski, Potocka ve Terlecka, 2019) ve “çocuk dostu oteller” (Emir ve Pekyaman, 2010; Öztürk ve diğerleri, 2018) konuları olarak tartışılmaya devam etmektedir.

Günümüze gelinceye değin, geleneksel değerlerden evrensel değerlere doğru geçişle birlikte turizm sektöründe de yaşanan diğer değişimler, eğlenme ve dinlenme seyahatlerinin yanı sıra ait olunan coğrafyanın kültürü ve tarihinin de yer aldığı kültür turizmi yaklaşımını doğurmuştur (Kamaraj ve diğerleri, 2019). Kültür turizmi farklı mekan ve kültürlerin

ziyaretinden doğan tüm etkinlikleri kapsamakta, turizm araştırma konuları arasında giderek önem kazanmaktadır. Kültürel turizm, kültür mirasının kapsamında ele alınan anıtsal mimari eserler, tarihi ve sanatsal yapılar ve arkeolojik alanlar, geleneksel yaşam biçimleri ve toplumsal belleği oluşturan her türlü yapı ve geleneksel yaşam öğeleri ile çeşitlenmektedir (Emekli, 2021). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'ne göre kültür turizmi; kültürel aktivite olan kültür, eğitim, sanat, hac gezileri, somut veya soyut varlıkların ve doğal güzelliklerin görülmesini amaçlayan bütün seyahatleri kapsamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009; Çetin, 2010; Garda ve Temizel 2016). Turizm dergilerinde yer alan yazılarda kültürel tarihin önemli bir alana ev sahipliği yaptığı ve öneminin de gün geçtikçe arttığı, kısacası turizm ile toplum tarihinin aynı çerçeve içinde düşünülmesi gerektiği dile getirilmektedir. (Acar, 2020).

Kültür ve turizm kavramları birbirinden ayrı tutulamayacağı gibi, doğdukları kültürün bir ürünü olan çocukları da (Altuntop, 2019) bu çerçeve içinde konumlandırmak gerekmektedir. Kültür turizmi erişkinler kadar dünya nüfusunda yadsınamayacak paya sahip olan çocukları da doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (von Braun, 2017). Farklı coğrafya ve farklı kültürel çevreler çocukların bilişsel gelişim ve sosyalleşme sürecini etkilemekte ve farklı kültürel ortamlar çocukların turizm deneyimlerinde farklılıklara yol açmaktadır (Guo ve Liu, 2022). Kültür etkileşimi sağlayan turizm çocukların özgür düşünce yapılarının gelişmesine, kişisel bilgi ve birikimlerinin evrensel değerlerle yenilenmesine olanak sağlamaktadır (Ersoy, 2021).

Kültürel varlıkların korunmasında bilim olarak turizmin yeri göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Çocuğun sosyalleşmesi, kişiliğinin oluşumu ve toplumsallaşması kültürle gerçekleşir. Kültürün mevcut kalkınma yaklaşımları üzerinde dönüştürücü bir gücü de vardır ve mevcut yaşam koşullarını genişleterek insanların ihtiyaçlarına daha uygun hale getirmeye yardımcı olmaktadır (UNESCO, 2012). “Çocuğun yaşadığı her şey bir bakıma onun kültürüdür; kültür çocuğun dışı vurduğu davranışlar, ürünler toplamıdır” (Onur, 1997). Bir toplumda yeniliğe en açık özne, çocuktur. Bir yandan çocukla kültürel devamlılık sağlanırken, öte yandan kültürün nesilleri sosyalleştiren işlevi de devam eder. Çocukluğun toplumsal tarihi aynı zamanda çocukluğun kültürel tarihidir. Kültürleşmede toplumsal ve kültürel yoğunluk yanında, aile, ev, mahalle, okul ve sosyal çevre de etkili olabilir. Çocuğun dünyasına giren her bilgi kültürdür. Çocuğun doğumundan başlayarak büyüme, gelişme ve kendini gerçekleştirme ile kültürleşme ile gerçekleşir. Çocuk kültürü, çocukluk boyunca çocuğu besleyen ve ona rengini katan kozalardır (Şirin, 2017). Hızlı büyüyen sektörler arasında yer alan kültür turizmi için sürdürülebilirlik kavramı kültürel ve doğal kaynaklar ile iç içe olduğundan önem taşımaktadır. Bu yüzden turizm, kültür ve sürdürülebilirliği bir bütünün parçaları olarak görmek gerekmektedir. (Köz, 2014)

Kültür turizmi bir yandan yükselen bir değer iken (Acar, 2020) diğer yandan kültür turizminin geleceğinin belirsizliği (Matteucci ve diğerleri, 2022) düşünceleri de söz konusudur. Öğrenmeye açık olan çocuklara kültür turizmini ve sürdürülebilirlik kavramını aşlamak belirsizliğin önüne geçecektir. Bu ise çocukların, dünyayı keşfetmelerini sağlayacak etkinliklerle mümkün olabilir. Çocukların öğrenme isteği ve bu yolculuktaki deneyimleri eğlenceli olmasının yanı sıra eğitici olacak ve sürdürülebilirliği çocuklar için kalıcı hale getirecektir (Dedehayır, 2012., Altuntop, 2019). Ancak kültür turizmi yapılabilmesi ve bu turizm çeşidine sürdürülebilirlik kazandırılması için kültürel mirasın korunması gerekir. İnsanlığın binlerce yıldır biriktirdiği kültürler UNESCO (United Nations Educational,

Scientific and Cultural Organization – Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kùltür Kurumu) tarafından somut olmayan kùltürel miras olarak adlandırılır ve gelecek kuşaklar için korunması gereken kùltür varlığı olarak tanımlanır (Türksoy, 2012).

Turizm, kùltür turizmi ve sürdürülebilirlik kavramları birbiri ile etkileşim içindedir (Kurak ve diğerleri, 2017). Sürdürülebilirlik; mevcut koşullar ile bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin daha iyi yaşam seviyesine ulaşması için yapılan faaliyetler şeklinde tanımlanmaktadır (Collin, 2004; Er ve Bardakoğlu, 2016; Özdoğan, 2014; Hayta, 2009). Sürdürülebilirlik, gelecekte çocukların ekonomik refahını destekleyip kùltürel mirasın korunmasını hedefleyen bilinçli bir çabadır (Baloch ve diğerleri, 2023). Sürdürülebilir turizm genellikle küçük ölçekli, politika kararlarında yerel halkın katılımına saygı duyan, kùltürel ve çevresel etkilere duyarlı bir turizm çeşididir (Mccoll ve Moisey, 2008). Sürdürülebilir kùltür turizminin odağında; kùltürel mirası önemsemek, çocuklara öğrenme deneyimi ortamı sağlayabilmek için kùltürel ve tarihi mirası tanımlamak ve tanıtmak yer almaktadır (Butowski, 2021; Baloch ve diğerleri, 2023). Kùltürel mirası koruma, “Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kùltür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kùltürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkları” olarak tanımlanmaktadır (Türkoğlu, 2020). Sürdürülebilir turizm ihtiyacını ortaya çıkaran temel düşünce, turizmin kaynağını oluşturan çevresel ve kùltürel değerlerin uzun dönemde bozulmadan ya da ortaya çıkabilecek olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde kullanılmasını sağlamak üzerinedir. Bu noktada kùltür mirası kaynakları veya değerleri ile turizm arasındaki ilişki dinamik ve sürdürülebilir olmalıdır (Kurak ve diğerleri, 2017).

Dünyada ve ülkemizde çocuklara gerek tarihi gerek coğrafi konumu ve potansiyeli itibari ile çok yönlü olarak sürdürülebilirlik anlayışının öğretilmesi gerekmektedir (Hanson ve Nieuwenhuys, 2020). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 31.maddesi de çocuğun kùltürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını vurgulamaktadır. Çocukların bu hakkına saygı duyulması ve çocuklar için sanat ve kùltürel etkinliklere ulaşma ve katılım konusunda uygun ve eşit hizmetlerin sağlanmasına teşvik eder (UNICEF 2017). Bu hizmeti sunan kùltür kurumları arasında müzeler, kütüphaneler sıralanabilir. Müzeler ve kütüphaneler çocukların boş zamanlarında kaliteli vakit geçirip eğlenebileceği bir mekân olmasının yanında eğitim alanında da çocukların gelişimine katkı sağlamaktadır (Meydan Uygur ve Baykan, 2007; Güncan, 2023). Müze ve kütüphanelerin yanında çocuklara bu hizmeti verebilecek tarihi anıt, mimari, arkeolojik yapılar, müzik, sinema, festivaller ve daha birçok alan bulunmaktadır. Bu alanlardaki etkinlikler çocukların yabancı turistlerle etkileşimin gereği olarak dil ve kùltür gelişimlerine katkı sağlamakla birlikte, turizme ev sahipliği yapan iletişim becerilerinin gelişmesine de destek sağlamış olacaktır. (Yang ve diğerleri, 2024). Bu sosyal etkileşimin, kùltürel ve etnik değerlerle birlikte çocukların öz düzenleme gelişimi üzerindeki etkisine aracılık etmesi de beklenir. Böylelikle çocuklar davranışlarını o kùltürde kabul edilebilir bir şekilde düzenlemeyi de öğrenirler. (Le Cuyer, 2015)

Turizm, kùltürel turizm ve sürdürülebilirlik özellikle tarihi çevrenin korunması, geliştirilmesi ve tarihi çevre içinde yer alan kùltürel değerlere gerekli önemin verilmesini gerektirmektedir. Ayrıca, anıtsal yapıların veya yöre mimarisini yansıtan yapı veya yapı topluluklarının restorasyonlarının yapılarak, turistik amaçlarla kullanılması yönünde özendirici önlemlerin alınması gerekmektedir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007). Kùltürel miras, turizm ve sürdürülebilirlik için UNESCO, Dünya Mirası Komitesi tarafından 2012 yılında kabul görmüş

Dünya Mirası ve Sürdürülebilir Turizm Programını başlatmıştır. Program kapsamında; doğal ve kültürel varlıkların koruması, sürdürülebilir turizm yollarının geliştirilmesi, paydaşlarla iş birliği yer almaktadır (UNESCO, 2017; Brooks ve diğerleri, 2023). Özkök ve Gümüş (2009)'ün çalışmalarında, turizmde sürdürülebilirlik sağlanmasında bilginin kuşaklar arası aktarımının önemi belirtilmiştir. Kültür turizmine olumsuz etki oluşturabilecek unsurları belirlemek, kavramak ve çocuklara kavratmak sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde büyük önem taşımaktadır (Özkök ve Gümüş, 2009). Li ve arkadaşları (2021), turistlerin destinasyonlarda kültürel perspektifi anlamalarının çevresel sürdürülebilirlikle doğru orantılı olduğu, kültür turizmi bilincinin sürdürülebilirliğini daha üst seviyelere çıkaracağı sonucuna varmışlardır. Çocuklar ile yapılan projeler kültür turizminde sürdürülebilirliği daha da etkin hale getirip yerel destinasyonların korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacaktır (Li ve diğerleri, 2022; Guri ve diğerleri, 2021). Kültürel değerlerin ve eserlerin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması sürecinde yetişkinler kadar çocuklara da rol ve sorumluluklar düşmektedir. Sürdürülebilirlik konusunda çocukçu bir bakış açısını benimsemek, sürdürülebilirlikte aktif bir rol oynayabileceklerini dikkate almak gerekir. Bir çalışmada çocukların turizm algıları ve kültürel geçmişin çocuklar üzerindeki etkisini değerlendirmek için çocukların çizimleri analiz edilmiş, yaş artışı ile çocukların bilişsel gelişimlerinin somuttan soyuta evrildiği, seyahatler sırasındaki etkinliklerin çocukları daha çok etkilediği sonucuna varılmıştır (Guo ve Lio, 2022). Bu sonuç, ebeveynlerin seyahat planlamalarında çocukların fikirlerine değer vermelerinin önemli olduğunu gösterdiği gibi, turizm sektörünün de çocukların bakış açılarına önem vermesi gerektiğini göstermektedir (Guo ve Lio, 2022). Koskak ve arkadaşları (2018) Slovenyada turizmin gelişmiş olduğu bölgelerindeki çocuklar ile turizmin gelişmediği bölgelerde yaşayan çocuklar arasında önemli derecede gelişimsel farklılıklar olduğunu gözlemlemişlerdir. Koskak ve arkadaşları (2023) bir başka araştırmalarında çocukların toplumsal planlama üzerine görüşlerini bildirme konusunda yetişkinler tarafından desteklenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. [Canosa ve Graham'a \(2022\)](#) göre çocukların aktif katılım göstermesi turizm sektörünün uzun vadeli sürdürülebilirliği için önemli olmaktadır. Çocukları sosyal açıdan sürdürülebilir sağlıklı toplulukların oluşturulmasında gerekli planlamalara dahil etmek (Canosa ve diğerleri, 2018), geleceğin turizm savunucuları (Koskak ve diğerleri, 2023) olarak yetiştirmek için kültür turizminde karar verme aşamasında yetişkinler kadar söz sahibi olmaları gerekmektedir (Lambert ve diğerleri, 2014., Kamaraj ve diğerleri, 2019., Guo ve Lio, 2022).

Okulöncesi dönem çocuklarına drama, tiyatro, Nasrettin Hoca, Keloğlan, ve Dede korkut Hikayeleri, Hacivat-Karagöz gibi oyunlarda canlandırma yaptırılması, uygun kıyafet ve mekanlarla çocuklara o zamana ait yaşam tarzlarının anlatması, ülkemizin kültürel değerlerinin aktarılmasında önemli ve somut projeler arasında görülmelidir. Geçmişten günümüze maniler, tekerlemeler, ninniler, bilmeceler, hikâye ve masallar çocuklar için unutulmaması gereken kültürel değerlerdir (Karakaya ve Gülcan, 2022). Çocukların kültürel etkinliklere katılmaları için fırsatlar yaratılması çocuk haklarına yönelik sorumluluklardan birisidir. Bu sorumluluğa yönelik bir proje İspanya'nın Burgos Belediyesinde, 2015 yılında çocukların şehir hayatına katılımlarını arttırmak amacıyla Belediye binasının önünün 10-14 yaş arası çocuklar için oyun alanına dönüştürülmesi projesidir (Korkmaz, 2017). Ülkemizde düzenlenen "Minik Adımlarla Kültürel Mirasımıza Yolculuk" projesinde; erken çocukluk çağ nüfusu yüksek olan bölgelerdeki çocuklar, dezavantajlı bölgelerde yaşayan ailelerin 4-6 yaşlarındaki normal gelişim gösteren çocuklara; oyunlarla, ziyaretlerle ve 3 boyutlu kitaplarla tarih ve kültür sevgisi aşılanmıştır. Projede müze eğitimine katılan çocuklara kültürel

değerlerimizi tanıma, onları benimseme ve koruma bilinci edinmeleri amaçlanmıştır (T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014). Bu ve benzeri kitap, belgesel, müze ve atölye eğitim projeleri çocuklarda kùltür mirasa sahip çıkma ve sürdürülebilir bir şekilde koruma bilincine yol açmaktadır (Maner ve Dengiz Uğur, 2024). Çocukları tarihsel, kùltürel ve sanatsal projelere katmak, kimlik gelişimlerine katkıda bulunduğu gibi tarihe, kùltürel değerlere ve sanata duydukları ilgiyi de artırmaktadır. Doğal ve kùltürel miras öğeleri ile etkileşimleri, yaşadıkları ortamı algılamaları ve anlamalarına yardımcı olmaktadır (Ivon ve Kuscevic, 2013). Çocuklarda erken yaşlarda oluşan bu duyarlılıklar, kùltürel miras öğelerinin korunması konusuna katkı sağlamakta ve farkındalıklarını güçlendirmektedir (Öztürk, Güngör ve Ogelman, 2021).

2. Sonuç ve Öneriler

Kùltür turizminin geleceği uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma ve kùltürel mirasın korunması ile mümkün olabilecektir (Calvi ve Moretti, 2021). Çocukların kùltür turizmine etkisi kulağa çok ütopyik geliyor olsa, ütopyaları hayal etme, istenilen yolu aydınlatmada (Yeoman, Palomino-Schalscha ve McMahon-Beattie, 2015) etkili olacaktır. Doğal ve kùltürel kaynakları koruma, kùltürel değerleri aktarmaya yardımcı olacaktır. Bugün bir kùltürel değeri kaybetmek, gelecek nesillere aktarılacak kùltürel değerlerin ayak izini silecektir (Perzolla vd., 2018, Çavdırılı ve Adan, 2020).

Çocuklara kendi kùltürel değerlerini öğretmek ve sürdürülebilirliği korumalarına yardımcı olacak eğitim ortamları ve katılım sağlayabilecekleri projeler ile deneyimsel öğrenme ortamları sağlanmalıdır (Lig ve diğerleri, 2022). Bu anlayışlar çocukların sürdürülebilirlik konusunda daha bilinçli bir duruma gelmesine katkı sağlayacaktır. (Figuroa-Domecq ve diğerleri, 2020)

Dünya turizm örgütünün tanımında olduğu gibi “sürdürülebilir turizme ulaşmak süreklilik gerektirir ve etkilerin sürekli izlenmesini, gerektiğinde önleyici ve/veya düzeltici önlemlerin alınmasını gerektirir” (UNWTO). Sürecin takibi için; kùltür turizminin diğer turizm türlerinden ayrılıp bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerekir. Çocukların bu sektörde söz sahibi oldukları düşüncesinin yaygınlaşması, gelecek nesillerin doğru bilgilendirilmesi, eğitim müfredatında sürdürülebilirlik kavramına yer verilmesi, çocuklara yönelik projelerde çocuk katılımının sağlanması gerekmektedir. Kùltür turizminin çocukların ihtiyaçlarına cevap vermesi ve nitelikli bir deneyim yaşatmayı amaç edinmesi, gelişen ve değişen dünyada sürdürülebilir kùltür turizminde çocukların rolleri ve etkilenimi üzerine daha fazla çalışmanın yapılması gerekmektedir.

Olumlu birçok etkisi yanında turizmin, çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yönleri olduğunu da unutmamak gerekmektedir. Çocukların turizm bağlamında bir sömürü unsuru haline gelmesi hem sosyal hem de ekonomik olarak çocuğun yaşamı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Şahin ve Akova, 2023). Turistik bölgelerdeki nüfus artışı, artışla gelen kùltür çeşitliliği ve bununla birlikte bölgede alkol, madde kullanımı (Kadirlioğlu, 2023) gibi çocuklardaki merak duygusunun artmasına sebep olabilecek bazı kötü alışkanlıkların edinilmesine yol açabileceği de akıldan çıkarılmaması gereken noktalardan biri olmaktadır. Turizmin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için bölge halkının turizme yönelik tutumları hakkında araştırmalara yoğunluk vermek ve çocukların zamanla turizm destinasyonlarında önemli konumlarda yer alacağı düşüncesiyle, turizmin sosyal kapasitesinin de ihmal edilmemesi gerekmektedir (Seraphin ve Green, 2019).

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2020). Turizm Tarihi İncelemelerinin Yaygınlaşması Neden Önemlidir? *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 96-100. <https://doi.org/10.17123/atad.713591>
- Ahıpaşaoğlu, S. (2018). Neden Çocuk Dostu Turizm? 1. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi, Sivas, Türkiye, 25-28 Nisan
- Altuntop, V. (2019). Kültür turizmi çalışmalarının bibliyometrik analiz tekniği ile incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Baloch, Q. B., Shah, S. N., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., & Khan, A. U. (2023). Impact of tourism development upon environmental sustainability: a suggested framework for sustainable ecotourism. *Environmental science and pollution research international*, 30(3), 5917–5930. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-22496->
- Brooks, C., Waterton, E., Saul, H., & Renzaho, A. (2023). Exploring the relationships between heritage tourism, sustainable community development and host communities' health and wellbeing: A systematic review. *PloS one*, 18(3), e0282319. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0282319>
- Butowski, L. (2021). Sustainable tourism: a human-centered approach. *Sustainability*, 13(4), 1835.
- Calvi, L., & Moretti, S. (2021). Future of cultural tourism for urban and regional destinations. Deliverable D2. 2 of the smartcultour 'Horizon 2020' project (grant agreement number 870708).
- Canosa, A., & Graham, A. (2023). Reimagining children's participation: a child rights informed approach to social justice in tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(12), 2667-2679.
- Canosa, A., Graham, A., & Wilson, E. (2018). Growing up in a tourist destination: Negotiating space, identity and belonging. *Children's Geographies*, 16(2), 156–168. <https://doi.org/10.1080/14733285.2017.1334115>
- Civelek, M. ve Civelek, P. (2023). "Ailelerin Tatil Süreçlerinde İşletme Seçimi Davranışlarında Çocuk Dostu Turizmin Rolü". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(11) 390-405. -405
- Collin, P.H. (2004). *Dictionary of environment & ecology.*, Bloomsbury publishing plc., 265, London.
- Çavdırlı, C. M. ve Adan, Ö. (2020). Müzeler ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği: Köstem Zeytinyağı Müzesi (Museums and Sustainability of Cultural Heritage: Kostem Oliveoil Museum). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(3), 2241-2262.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel miras ve Turizm Algısı. *Milli Folklor* (87), s. 181-190
- Dedehayır, H. (2012). Sürdürülebilir kültür turizmi. *Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, İstanbul.*

- Emekli, G. (2021). Coğrafya, Turizm, Kültür İlişkilerinin Turizm Coğrafyasına Yansımaları Ve Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2), 405-428.
- Emir, O. Ve Pekyaman, A. (2010). Çocuklu Ailelerin Otel İşletmesi Seçiminde Etkili Olan Faktörler: Afyonkarahisar’da bir uygulama. *Yönetim ve Ekonomi*, 17(2), 159-181.
- Er, Ö. ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
- Ersoy, H. (2021). Turizmin Olumlu ve Olumsuz Etkileri ile Turizmi Destek Tutumu Arasındaki İlişkide Mekansal Bağlılığın Düzenleyici Rolü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla
- Figuroa-Domecq, C., Kimbu, A., de Jong, A., & Williams, A. M. (2020). Sustainability Through The Tourism Entrepreneurship Journey: a Gender Perspective. *J. Sustain. Tour.* 30, 1562–1585. Doi: 10.1080/09669582.2020.1831001
- Garda, B., ve Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi (12), 83-103.
- Guo, X., & Liu, T. (2022). Çin Aile Kültüründe Çocukların Turizm Deneyimlerinin Psikolojik Süreci ve Duygusal Bilişi. *Halk sağlığında sınırlar*, 10, 960534. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.960534>
- Guri, E. A. I., Osumanu, I. K., & Bonye, S. Z. (2021). Eco-Cultural Tourism Development İn Ghana: Potentials And Expected Benefits İn The Lawra Municipality. *J. Tour. Cult. Change* 19, 458–476. doi: 10.1080/14766825.2020.1737095
- Gün, İ., Tosun, N. ve Aslan, Ö. (2018). Çocuk Dostu Sağlık Uygulamaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. 1. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi, Sivas, Türkiye, 25-28 Nisan
- Güncan, Ö. (2023). Türkiye’deki Çocuk Müzelerinin Turizm Bağlamında İncelenmesi. *Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 3(1), 71-103.
- Gürbey, A.P. (2019). Kırsal Alanların Gelişimi İçin Alternatif Turizm Önerisi: Çocuk Dostu Turizm.2. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi, Sivas, Türkiye, 24-27 Nisan.
- Hanson, K., & Nieuwenhuys, O. (2020). A Child-Centered Approach to Children’s Rights Law Living Rights and Translations.
- Hayta, A. B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(3), 143-151
- Kadirlioğlu, N.H. (2023). Turizm algısının turizmi destekleme davranışına etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü: Karma yöntemli bir çalışma. Kafkas Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi
- Kamaraj, İ., Çelik, B., Köken, C. ve Yağbasan, Ş. (2019). Sürdürülebilir Kentler İçin Yerel Yönetimlerin Çocuklara Yönelik Projelerinde Çocuk Katılımına Yer Verme Durumlarının İncelenmesi: İstanbul İli Örneği. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 295-306.
- Karakaya, M., & Gülcan, B. (2022). Somut Olmayan Kültür Mirasının Sürdürülebilirliğinde Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki Rekreatif Oyunların Kritik Rolü. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 215-230

- Kesgin, M. ve Ross, D. E. (2018). Çocuk dostu turizm araştırma ve uygulamalarında ilerleme Kidsout örneği ve about. com. *I. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi*.
- Korkmaz, G. (2017). Kent Meydanları Çocukların Oyun Alanı Olsun. <http://kot0.com/kent-meydanlari-cocuklarin-oyun-alaniolsun/>
- Košćak, M., Colarić-Jakše, L., Fabjan, D., Kukulj, S., Založnik, S., Knežević, M., O'Rourke, T., & Prevolšek, B. (2018). No One Asks The Children, Right? *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 66(4), 396–410.
- Koskak, M., Knežević, M., Binder, D., Pelaez-Verdet, A., Işık, C., Mićić, V., & Šegota, T. (2023). Exploring The Neglected Voices Of Children In Sustainable Tourism Development: A comparative study in six European tourist destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(2), 561-580.
- Kozak, M., & Kozak, N. (2016). Institutionalisation of tourism research and education: From the early 1900s to 2000s. *Journal of Tourism History*, 8(3), 275-299.
- Köz, E. N. (2014). Sürdürülebilir kùltür turizmi algısının nesillere göre tekrar gelme niyetine etkisi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Kurak Açıcı, F., Ertaş, Ş. ve Sönmez, E. (2017). Sürdürülebilir Turizm: Kùltür Turizmi Ve Kùltürel Miras. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 52-66.
- Lambert, T. S., Boukas, N., & Yeralia, M.C. (2014). Museums And Cultural Sustainability: Stakeholders, Forces, And Cultural Policies, *International Journal of Cultural Policy*, 20 (5), 566–587, <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2013.874420>
- LeCuyer, E. A., & Zhang, Y. (2015). An İntegrative Review Of Ethnic And Cultural Variation In Socialization And Children's Self-Regulation. *Journal of Advanced Nursing*, 71(4), 735-750.
- Li, X., Abbas, J., Dongling, W., Baig, N. U. A., & Zhang, R. (2022). From Cultural Tourism to Social Entrepreneurship: Role of Social Value Creation for Environmental Sustainability. *Frontiers in psychology*, 13, 925768. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.925768>
- Maner, Ç., Dengiz Uğur Ö. (2024). Çocuklar İçin (0-18) Kùltürel Miras Çalışmaları Projesi. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Matteucci, X., Koens, K., Calvi, L., & Moretti, S. (2022). Envisioning The Futures Of Cultural Tourism. *Futures*, 142, 103013.
- Mccoll S. F., & Moisey, R. N. (2008). Pathways and Pitfalls in the Search for Sustainable Tourism, Ed. Mccoll, S.F. ve Moisey, R.N., *Tourism, Recreation and Sustainability 2nd Edition Linking Culture and the Environment*, 1-17, USA.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kùltür Turizmi ve Turizmin Kùltürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakùltesi Dergisi* 2007 (2), 30-49, Ankara.
- Onur, B. (2012). Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim Müze Psikolojisine Giriş. [İmge Kitabevi](#)
- Özdoğan, N.O. (2014). Sürdürülebilir Turizm ve Kùltürel Miras, M. Kozak (Ed.) *Sürdürülebilir Turizm Kavram- Uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özkök, F. ve Gümüş, F. (2009). "Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C: 7, No: 1, s. 51-71.

Öztürk, İ., Atasoy, F. ve Arıkan, V. (2018). Antalya'daki Çocuk Dostu Niteliğindeki Otellerin Çocuklu Ailelere Sunduğu Rekreasyon Faaliyetleri Ve İmkânlarına Yönelik Bir Değerlendirme. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, (2), 7-13.

Öztürk, H.M., Güngör, H. ve Ogelman, H.G. (2021). Okul Öncesi Dönemde Kültürel Miras Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşleri: Denizli İli Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 175-203.

Perzolla, V., Carr, C. M., & Westland, S. (2018). Proactive Collaborative Conservation Museums And Companies Working Towards Sustainability. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 8(3), 321-34, DOI 10.1108/JCHMSD-01-2017-0002

Sel, B. Ç. ve İtik, Ü. M. (2020). Bir Konaklama İşletmesinin "Çocuk Dostu Otel" Olarak Düzenlenmesinde Maliyet Analizi: Sivas İlinde Bir Otel Uygulaması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 1986-2002.

Seraphin, H., & Green, S. (2019). The Significance Of The Contribution Of Children To Conceptualising The Destination Of The Future. *International Journal of Tourism Cities*, 5(4), 544-555. <https://doi.org/10.1108/IJTC-12-2018-0097>

Seraphin, H., & Chaney, D. (2023). A Research Agenda For The Sustainability Of The Tourism Industry: A Childism Perspective On Overtourism. *Journal of Cleaner Production*, 137556.

Şahin, G. Ve Akova, O. (2023). Turizm ve Çocuk İlişkisi: Turizm İle Çocuğu İlişkilendiren Çalışmalara Yönelik Bibliyometrik Bir Değerlendirme. *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 7(1): 34-50).

Şirin, M. R. (2017). Çocuk Ve Çocukluk: Kültürel Ve Sosyolojik Boyut. *Çocuk ve Medeniyet*, 1: 5-13.

Taner, B. (2019). Çocuk Dostu Toplum Ve Çocuk Dostu Turizm: Nasıl Bir İlişki? 2. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi, Sivas, Türkiye, 24-27 Nisan.

Türkoğlu İ (2020). Sùrdürülebilir Kalkınmada Kültür Mirasının Yeri Ve Önemi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(20), 117-143.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2014). https://izmir.ktb.gov.tr/TR-135200/minik-adimlarla-kulturel-mirasimiza-yolculuk-projesi-ta.html#:~:text=Proje%20Ad%C4%B1-*/

UNESCO (2012). Culture: A Driver And An Enabler Of Sustainable Development, https://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Think%20Pieces/2_culture.pdf, (Erişim Tarihi: 23.05.2020)

UNESCO.(2017). UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme.

Von Braun, J. (2017). Children As Agents Of Change For Sustainable Development. *Children And Sustainable Development: Ecological education in a globalized world*, 17-30.

Yang, M. J. H., Khoo, C., & Yang, E. C. L. (2024). Exploring Host-Children's Engagement In Tourism: Transcending The Dichotomy Of Universalism And Cultural Relativism. *Tourism Management*, 100, 104838.

Yeoman, I., Palomino-Schalscha, M., & mcmahon-Beattie, U. (2015). Keeping It Pure: Could New Zealand Be An Eco Paradise?. *Journal of Tourism Futures*, 1(1), 19-35.

Yıldırım Schierkolk, N. (2021). Turizm Sektöründe Çocuk Haklarının Korunması El Kitabı. [61b1dabaad726570413373.pdf \(cocukdostturizm.org\)](https://www.cocukdostturizm.org/61b1dabaad726570413373.pdf) (Erişim Tarihi:23.04.24)

Zajadacz, A., Piotrowski, K., Potocka, I. & Terlecka, W. (2019). "Determination of Criteria for Child Friendly Tourism Establishments in Tourist Attractions". 2. Uluslararası Çocuk Dostu Turizm Kongresi, Sivas, Türkiye, 24-27 Nisan

Zhang, H. (2022). [Retracted] Analysis of the Overall Development Mode of Cultural Tourism under the Creative Economy Environment. *Journal of Environmental and Public Health*, 2022(1), 3498622.

<https://goturkiye.com/tr/surdurulebilir-destinasyonlar> (Erişim tarihi: 09.05.24)

<https://www.unicef.org/turkiye/> (Erişim tarihi: 09.05.24)

[Sürdürülebilir kalkınma \(unwto.org\)](https://www.unwto.org/) (Erişim tarihi: 12.06.24)